

ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ FINANCIAL AND LEGAL ASPECTS OF TECHNOLOGY TRANSFER IN UKRAINE

Стаття присвячена аналізу фінансової та правової структури економічної дефініції «трансфер технологій» у розрізі недосконалості правового регулювання державною діяльністю щодо фінансування, впровадження трансферу технологій як запоруки подальшого розвитку провідних галузей економіки за умов економічної невизначеності. Проаналізовано перспективи розвитку трансферу технологій в умовах критичного спаду, економічної нестабільності, важливість державного регулювання інноваційного розвитку промисловості за рахунок впровадження трансферу технологій та всебічної фінансової та правової підтримки. Для вирішення цієї наукової проблематики застосовано метод порівняльного аналізу, структурний метод, метод абстрактно-логічного узагальнення. Доведено нагальність потреби реформування фінансової системи впровадження трансферу технологій на підприємствах транспортної та інших галузей країни.

Ключові слова: технології, трансфер технологій, правове регулювання, фінансування інновацій, економічна невизначеність.

Стаття посвящена анализу финансовой и правовой структуры экономической дефи-

ниции «трансфер технологий» в разрезе несовершенства правового регулирования государством деятельности касательно финансирования, введения трансфера технологий как основы дальнейшего развития ведущих отраслей экономики в условиях экономической неопределенности. Проанализированы перспективы развития трансфера технологий в условиях критического спада, экономической нестабильности, важность государственного регулирования инновационного развития промышленности за счет внедрения трансфера технологий и всесторонней финансовой и правовой поддержки. Для решения этой научной проблематики использованы метод сравнительного анализа, структурный метод, метод абстрактно-логического обобщения. Доказана актуальность потребности реформирования финансовой системы внедрения трансфера технологий на предприятиях транспортной и других отраслей страны.

Ключевые слова: технологии, трансфер технологий, правовое регулирование, финансирование инноваций, экономическая неопределенность.

УДК 330.341

<https://doi.org/10.32843/infrastuct43-33>

Кулько-Лабинцева І.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки
Класичний приватний університет

Kulko-Labyntseva Inna

Classic Private University

The article is devoted to the analysis of the financial and legal structures of the economic definition of "technology transfer" in the context of the imperfection of the state's legal regulation of activities, regarding financing, the introduction of technology transfer, as the basis for the further development of leading sectors of the economy in the face of economic uncertainty. It analyzes the prospects for the development of technology transfer in the face of a critical recession, economic instability, the importance of state regulation of the innovative development of industry due to the introduction of technology transfer and its comprehensive financial and legal support. To solve this scientific problem, the following methods were used: comparative analysis method, structural method, abstract logical generalization method. The urgency of the need for reforming the financial system for introducing technology transfer at the enterprises of the transport and other sectors of the country is proved in the work. The scientific approaches to the interpretation of the economic definition of "technology transfer" are analyzed; the scientific approaches to the components of the definition are identified, generalized. Based on the structural analysis, the importance of state regulation in the field of innovative development of domestic enterprises is determined. Separate results and conclusions of the study can be used in the formation of state strategies for innovative development of the country, improving the contractual component of technology transfer. At present, the development of science itself is based on the innovative development of enterprises – not relevant for the state. Technology transfer to add new opportunities, to make the investment more attractive, to add more flexibility. Gaps in the legislative framework in the management of technology transfer in the middle and outside the country set a precedent when the economic, innovative development of many industries is excluded. Innovative activity in Ukraine requires balanced and continuous financing, which most sectors lack.

Key words: technology, technology transfer, legal regulation, financing innovation, economic uncertainty.

Постановка проблеми. В умовах економічної невизначеності та структурної дезорієнтації розвитку країни, її базових галузей господарства є можливим тільки за рахунок впровадження інтенсифікації інноваційної діяльності всередині країни. Цього можна досягти за рахунок приділення достатньої уваги питанню розвитку трансферу технологій як запоруки інноваційного розвитку соціально-економічного сектору країни. Необхідність науково-технічного прогресу для розвитку суспільства обґрунтована багатьма науковими школами ще наприкінці минулого століття, однак одна з вагоміших його форм, а саме трансфер технологій, на нашу думку, ще є недостатньо дослідженою з правової та організаційної точок зору.

Так, сталий економічний розвиток неможливий без повної відмови від застарілих технологій та втілення новітніх рішень технічного та управлінського характеру у виробництво, просування товару. Вжиття вищезазначених заходів є можливим за

рахунок залучення інтелектуального капіталу провідних учених та спеціалістів бізнес-консалтингу. Наша країна завжди посідала провідні місця серед країн з високим науковим потенціалом. За рейтингом упровадження інновацій (The Global Innovation Index 2019) Україна посідає 47 місце, хоча ще у 2013 році вона посідала 71 місце у цьому рейтингу [2], що свідчить про системне вдосконалення та розширення системи впровадження інновацій по всій території країни.

Навіщо нашій країні інноваційний розвиток? Для того, щоби конкурувати на ринку великих технологій, щоби підвищувати якість продукції та зменшувати її собівартість. Трансфер технологій дає змогу не тільки отримувати у власність та використовувати наукові здобутки інших країн, але й продавати власні, що засвідчує спроможність країни перейти на новий рівень технологічного укладу. Країні варто перейти від інноваційної стратегії запозичення до стратегії переносу, основою якої є залучення

трансферу технологій та іноземних інвестицій. Наступним етапом розвитку ринку інновацій у країні стане етап нарощування, а саме акумулювання власних науково-технологічних доробків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні питання формування та розвитку трансферу технологій в Україні знайшли своє відображення в роботах таких вітчизняних науковців, як Д.С. Бутенко, О.С. Кічук, А.О. Касич, І.І. Ткачук, Г.О. Швець, Т.В. Ярошевська. Іноземні науковці, такі як А.Н. Лінк, Д.С. Сігел, В.Ф. Бох, розглядають у своїх наукових доробках тенденції розвитку трансферу технологій, його специфіку та модифікації.

Постановка завдання. Стаття присвячена розробленню теоретичних і практичних положень щодо фінансово-правового регулювання трансферу технологій, розкриттю та вдосконаленню поняття «трансфер технологій», розширенню зазначеної економічної дефініції. Метою статті є визначення найбільш проблемних питань розвитку фінансової складової частини трансферу технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» «технологія – це результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг». Трансфер технологій – це «передача технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових» [1].

На перший погляд, формулювання є чітким та прозорим. Однак на практиці існує низка неузгодженостей та фінансово-правових питань, вирішення яких найближчим часом привело б до стрімкого зростання наукоємності багатьох галузей народного господарства. Як зазначають зарубіжні науковці, формула ринків багатьох країн змінилась, першою ланкою стали знання, технології, а потім уже послуги [8, с. 100]. Торгівля технологіями вже нікого не вражає, не викликає занепокоєння. Однак чи готова Україна стати повноправним учасником ринку новітніх технологій?

Спочатку важливо оцінити ступінь та якість державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій. Законодавче регулювання полягає не тільки в оприлюдненні нормативних актів, але й у здійсненні нагляду, антимонопольного регулювання, участі як осередку, інвестора [9, с. 667]. Проте вже на початковій стадії, тобто на стадії нормативно-правового регулювання, особливо в питаннях класифікації договорів у сфері трансферу технологій, умов цих договорів існують

законодавчі неузгодженості. Не врегульованим нині залишається питання розподілу прав на технології, що фінансуються з державного бюджету. Ця неузгодженість стає підґрунтям проведення тінювих схем, ускладнює укладання міжнародних договорів у сфері трансферу технологій для вітчизняних підприємств.

Технологічний розвиток промислових галузей є запорукою їх фінансового зростання, переходу до нового рівня технологічного укладу. Важко уявити прибуткове європейське підприємство, галузь, яка б не конкурувала за рахунок технологічних ноу-хау або займала конкурентні позиції на ринку лише за рахунок цінних важелів впливу.

Г.О. Швець вважає, що сьогодні трансфер технологій має на меті перетворення знань та наукових здібностей у інноваційну технологію. Участь у цьому процесі мають брати як користувачі, реципієнти, так і кінцевий споживач інноваційної діяльності. Трансфер технологій неможливий до впровадження без участі двох суб'єктів інноваційного взаємозв'язку, а саме реципієнта та джерела технологій [6, с. 260]. На нашу думку, важливо врахувати також участь держави як джерела та реципієнта трансферу технологій, оскільки зважена фінансова політика держави у галузі інноваційного розвитку стратегічних галузей приведе до стрімкого технологічного зростання економіки.

Трансфер технологій сьогодні посідає провідне місце серед численних форм реорганізації галузей національного господарства. Однак недосконалість правового регулювання функціонування каналів переміщення технологій унеможлиблює укрупнення, поширення стандартних схем набуття підприємствами та галузями трансферу технологій в Україні.

Як окремий приклад недосконалості законодавчого регулювання системи трансферу технологій у країні варто розглядати політику «надмірного податкового навантаження», яка не змінилась навіть із прийняттям у 2010 році Податкового кодексу. Відсутність чітко регламентованої політики розвитку власного наукоємного виробництва, податкові принципи й правила, що не стимулюють розвиток промисловості, – все це в комплексі ускладнює трансфер технологій з-за кордону. Держава нині дотримується політики нейтралітету в питаннях інноваційного розвитку, що шкодить великим підприємствам. Конкурентне середовище сьогодні вимагає швидкої реакції на технологічні, інноваційні зміни.

В період всесвітньої світової кризи, після якої почнеться зовсім інший рівень технологічного зростання галузей економіки, податкова культура населення та бізнесу залишається досить низькою, тому зрозуміло, чому технологічний прорив для країни залишається майже недосяжним. Сьогодні майже відсутня можливість імпорту з-за кордону необхідного технологічно досконалого обладнання. Технологічні парки в країні недостатньо

фінансуються за рахунок держави, бо нагальними проблемами є проблеми фінансування військової та медичної галузей.

Однак саме в цих галузях нині є нагальна потреба в придбанні досвіду створення, впровадження вітчизняних новітніх технологій. Податкова база країни на законодавчому рівні не узгоджена із загальноєвропейською, тому країна отримує як гуманітарну допомогу не новітні технології у вигляді патентів, грантів, а високотехнологічне обладнання інших держав.

Сьогодні важливими залишаються аналіз та систематизація зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку трансферу технологій, його впровадження на базі вітчизняних підприємств. Внутрішніми чинниками, які б сприяли розвитку національного трансферу технологій, є ресурсне, фінансове забезпечення інноваційної діяльності, впровадження новітніх управлінських технологій, розвиток наукового потенціалу підприємства, розвиток креативного мислення, підприємницьких здібностей серед персоналу [3, с. 262], впровадження інноваційних стратегій управління всередині підприємств.

Зовнішніми факторами, які найактивніше впливають на розвиток трансферу технологій на базі вітчизняних промислових та інших підприємств, є інвестиційна привабливість, інноваційний розвиток галузі, розвиток конкуренції на державному та світовому ринках, політичні фактори, ступінь розвитку державної політики інноваційного розвитку, податкова, фінансово-кредитна політика держави, стан економіки країни загалом, тенденції до зростання або занепаду [4, с. 190].

На нашу думку, найважливішими факторами, що впливають на розвиток трансферу технологій всередині держави, залишаються державна політика щодо інноваційного розвитку галузей, державна політика щодо фінансування інноваційного розвитку країни, тому важливо вживати заходів, що стимулюють та заохочують стосовно трансферу технологій, спрощувати законодавчі регулятори цієї діяльності, узгоджувати українське законодавство у сфері трансферу технологій із міжнародним.

Розробники інновацій та потенційні українські покупці технологій стикаються з низкою проблем від неправильного, неповного тлумачення законодавства у сфері оформлення та етапів трансферу технологій [7, с. 97]. Якщо б держава зайняла активну позицію, та стимулювала створення дослідницьких центрів, науково-виробничих об'єднань, що б спеціалізувались на трансфері технологій, своїм би прикладом проклала шлях з укладання масштабних угод, фінансувала б розвиток інтелектуального капіталу молоді, то проблемні питання були б вирішені.

Однак сьогодні підприємства змушені шукати допомоги на стороні та залучати бізнес-консультантів найчастіше міжнародного рівня, які б допомагали

збирати дані стосовно світового ринку технологій та інновацій, сучасних тенденцій, контрагентів ринку. Такі залучені посередники найчастіше допомагають у вирішенні питання комерціалізації технологій, врегулювання законодавчого аспекту охорони інтелектуальної власності, передачі технологій.

Інвестори, підприємці інноваційного спрямування активно займаються комерціалізацією технологій. Також вони надають послуги з провайдингу інновацій, тобто є посередниками між сторонами у питанні трансферу технологій. В цьому аспекті задіяні бізнес-проекти інноваційного спрямування, венчурні, консалтингові групи. Їх діяльність опосередковано регулюється державою, але ризики підприємств – учасників консалтингових угод державою не страхуються, не забезпечуються.

В Україні дуже слабо розвинута система інноваційного провайдингу. Підґрунтям створення такої досконалої системи на території країни є зважена інноваційна, фінансова політика держави. Так, зрозуміло, що за умов економічної невизначеності, стабільної кризи важко прогнозувати збільшення інтересу держави до інновацій, оскільки нині існують інші нагальні проблеми [5, с. 490]. Однак побудова моделі інноваційної системи національного рівня, яка б засновувалась на розвитку трансферу технологій, за допомогою трансформування знань, інтелектуального капіталу в інновації, технології дала б можливість стрімко наростити виробничий потенціал підприємств, удосконалити базові галузі народного господарства, підвищити конкурентоздатність національної продукції та послуг.

Важливо зазначити, що ринок консалтингових послуг, який формується в Україні, не є орієнтованим на трансфер технологій; він здебільшого орієнтований на бізнес-консалтинг, тому розглядати його як підґрунтя для розвитку національного ринку трансферу технологій вважаємо недоцільним. Також зауважимо, що під час розгляду економічної дефініції «трансфер технологій» науковці упускають її соціальне орієнтування, оскільки завдяки впровадженню розгалуженої системи трансферу технологій всередині країни покращиться соціальний рівень життя населення за рахунок підвищення якості продукції, заохочення до розвитку інтелектуального капіталу, створення додаткових робочих місць.

Висновки з проведеного дослідження. Прогалини в законодавчій базі, управлінні трансфером технологій всередині та за межами країни створюють прецедент, коли економічний, інноваційний розвиток багатьох галузей унеможлиблюється. Інноваційна діяльність в Україні потребує зваженого та постійного фінансування, якого позбавлена більшість галузей. До недоліків впровадження трансферу технологій у країні варто також віднести:

- відсутність стандартизованої законодавчої бази;
- недостатнє фінансування інноваційно спрямованих освітніх інституцій;

- інформаційний вакуум;
- міграцію науковців та наукових здобутків;
- відсутність стратегічного розвитку у напрямі інвестиційного зростання за рахунок трансферу технологій;
- високу вартість комерціалізації технологій;
- недостатній контроль з боку держави за дотриманням прозорості та доброчесності під час освоєння трансферу технологій;
- недостатню соціалізацію трансферу технологій.

Намагаючись активізувати трансфер технологій, держава не розробила відповідних важелів та чинників впливу, які б допомогли у створенні національної системи обміну інноваціями, трансферу технологій. Нині не розроблені стратегії сталого технологічного розвитку провідних підприємств та галузей, що стримує розвиток економіки загалом.

Створення такої системи є можливим тільки після впровадження фінансової державної стратегії стосовно інноваційного розвитку, в розрізі впровадження трансферу технологій. На нашу думку, важливим кроком є приведення законодавчого регулювання цього питання у відповідність до мінімальних вимог міжнародного ринку технологій.

За умов, що нині науковці досі сперечаються стосовно глибини та специфіки тлумачення терміна «трансфер технологій», вважаємо за можливе доповнити його соціальним спрямуванням інноваційного розвитку держави. Оскільки трансфер технологій, його фінансування та розвиток дає можливість вітчизняним підприємствам покращити показники своєї діяльності, то, відповідно, рівень фінансового та соціального забезпечення їх працівників зростатиме.

Це може вирішити нагальні питання країни з відсутності потужного прошарку інтелектуально розвинутих громадян. Сьогодні питання розвитку науки, орієнтованої саме на інноваційний розвиток підприємств, не є актуальним для держави. Трансфер технологій дасть країні нові можливості, зробить її інвестиційно привабливою, дасть можливість розширювати виробництво.

Це приведе до зростання робочих місць, збільшення надходження податків та, відповідно, збільшення можливостей держави фінансувати подальший науковий, технологічний розвиток. Сьогодні жодна економічно розвинута країна не досягла б такого рівня розвитку без технологічних нововведень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України № 143-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 10.04.2020).
2. GII 2019 Report "Global Innovation Index" // World Intellectual Property Organization: Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report> (дата звернення: 10.04.2020).

3. Бутенко Д.С., Ткачук І.І. Розвиток трансферу технологій – запорука активізації інноваційних процесів в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 261–263.

4. Касич А.О. Трансфер технологій як механізм інноваційного розвитку підприємства. *Держава та регіони*. 2018. № 6. С. 188–194.

5. Кічук О.С. Трансфер інноваційних технологій: перспективи та можливості національних підприємств. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (68). С. 489–493.

6. Швець Г.О. Трансфер технологій – головний механізм інноваційного розвитку країни. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2016. № 31. С. 259–266.

7. Ярошевська Т.В. Удосконалення механізмів врегулювання правовідносин у сфері трансферу технологій. *Актуальні проблеми сучасної юриспруденції*. 2018. № 10. С. 95–99.

8. Link A.N., Siegel D.S., Bozeman B. An empirical analysis of the propensity of academics to engage in formal university technology transfer. *Universities and the Entrepreneurial Ecosystem*. Monograf. 2017. P. 97–111.

9. Boh W.F., De-Haan U., Strom R. University technology transfer through entrepreneurship: faculty and students in spinoffs. *The Journal of Technology Transfer*. 2016. P. 661–669.

REFERENCES:

1. Law of Ukraine "On state regulation of activities in the field of technology transfer" No. 143-V. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (accessed: 10 April 2020).
2. GII 2019 Report "Global Innovation Index" // World Intellectual Property Organization: Global Innovation Index. Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report> (accessed: 10 April 2020).
3. Butenko D.S., Tkachuk I.I. (2015) The development of technology transfer is the key to enhancing innovative processes in Ukraine. *Global and national problems of the economy*, no. 7, pp. 261–263.
4. Kasich A.A. (2018) Technology transfer as a mechanism of innovative development of an enterprise. *State and regions*, no. 6, pp. 188–194.
5. Kichuk A.S. (2019) Transfer of innovative technologies: prospects and opportunities of national enterprises. *Young scientist*, vol. 4, no. 68, pp. 489–493.
6. Shvets G.A. (2016) Technology transfer is the main mechanism of the country's innovative development. *Bulletin of the Perm State Technical University*, no. 31, pp. 259–266.
7. Yaroshevskaya T.V. (2018) Improving mechanisms for resolving legal relations in the field of technology transfer. *Actual problems of modern jurisprudence*, no. 10, pp. 95–99.
8. Albert N. Link, Donald S. (2017) Siegel and Barry Bozeman An empirical analysis of the propensity of academics to engage in formal university technology transfer. *Universities and the Entrepreneurial Ecosystem*. (Monograf), pp. 97–111.
9. Wai Fong Boh, Uzi De-Haan & Robert Strom (2016) University technology transfer through entrepreneurship: faculty and students in spinoffs. *The Journal of Technology Transfer*, pp. 661–669.